

Wyrok z dnia 24 stycznia 2006 r.

I UK 116/05

Renta rodzinna nie przysługuje dziecku, które stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po upływie okresów wskazanych w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Maria Tyszel (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 stycznia 2006 r. sprawy z odwołania Ewy B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o rentę rodzinną, na skutek kasacji odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 4 lutego 2005 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi, wyrokiem z 5 marca 2004 r. [...] oddalił odwołanie Ewy B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w Ł. z 30 września 2003 r., odmawiającej jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu Andrzeju B. Sąd ten ustalił, że wnioskodawczyni (urodzona w dniu 20 listopada 1968 r.) orzeczeniem Obwodowej Komisji Lekarskiej do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia z 13 października 1995 r. została zaliczona na stałe do pierwszej grupy inwalidów od 4 lutego 1995 r., jest uprawniona do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym i uznał, że skoro inwalidą pierwszej grupy stała się po ukończeniu dwudziestego piątego roku życia, to nie spełnia warunków do nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, przewidzianych w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., zwanej dalej „ustawą o FUS”).

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi, wyrokiem z dnia 4 lutego 2005 r. [...] oddalił apelację ubezpieczonej, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonane przez Sąd pierwszej instancji.

Kasację od tego wyroku złożyła Ewa B., domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego lub zmiany zaskarżonego wyroku „poprzez zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej”, zarzucając wyrokowi błędną wykładnię art. 68 ust. 1 ustawy o FUS „przez jego błędną interpretację polegającą na przyjęciu, że istnienie całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji daje uprawnienie do renty rodzinnej jedynie w sytuacji, gdy osoby uprawnione stały się niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji do ukończenia 16 lat lub, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, do ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia”. Potrzebę rozpoznania kasacji uzasadniono koniecznością dokonania wykładni art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o FUS „poprzez jednoznaczne określenie, czy dla powstania prawa do renty rodzinnej w sytuacji całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji konieczne jest ustalenie okresu, w jakim one powstały”.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Jedyny podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 68 ust. 1 ustawy o FUS jest nieprecyzyjny. Skarżący w rzeczywistości zarzuca błędną wykładnię jego pkt 3, bowiem ten przepis został przywołany zarówno w uzasadnieniu podstawy, jak też w okolicznościach uzasadniających jej rozpoznanie. Przepis ten stanowi, że dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, „o którym mowa w pkt 1 lub 2” - czyli do ukończenia 16 lat (pkt 1) albo do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, a nie osiągnęły 25 lat życia (pkt 2). Wymienione w tym przepisie dzieci mają więc prawo do rodzinnej renty w dwóch sytuacjach: 1) jeśli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji - co oznacza łączne spełnienie tych dwóch warunków; całkowitej niezdolności do pracy oraz (a

także) niezdolności do samodzielnej egzystencji; 2) jeśli stały się całkowicie niezdolne do pracy - spełnienie tylko jednego warunku, jednakże w obydwu tych sytuacjach owe warunki muszą zaistnieć, stosownie do pkt 1, przed ukończeniem przez dziecko 16 roku życia, względnie, stosownie do pkt 2, przed ukończeniem nauki w szkole, jeśli dziecko już przekroczyło 16 lat życia, lecz nie osiągnęło jeszcze 25 lat życia. Do takiej wykładni skłania użycie w tym przepisie spójnika „lub”, wyrażającego alternatywę łączną, czyli dopuszczającego możliwość współwystępowania sytuacji komunikowanych przez zdania łączone tym spójnikiem. Gramatyczny rozbiór zdania złożonego, jakim jest art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o FUS, semantyka logiczna, a także reguły składni, jednoznacznie wskazują, że ostatnia część tego zdania odnosi się do obydwu poprzedzających go składników (wyrażeń) połączonych spójnikiem „lub”. Wykładnia, jaką prezentuje pełnomocnik skarżącej byłaby uprawniona wówczas, gdyby te dwa składniki zdania były połączone spójnikiem „albo”, oznaczającym alternatywę rozłączną, czyli odnoszącą się do możliwości wykluczających się. Ta, ścisła wykładnia gramatyczna jest wystarczająca do akceptacji stanowiska przyjętego w zaskarżonym wyroku, bowiem inne metody wykładni stosuje się wówczas, gdy wykładnia językowa zawodzi, nie dając jednoznacznego i logicznego wyniku.

Skład orzekający zwraca uwagę, że gdyby, jak chce tego wnoszący kasację, warunek określony w końcowej części przepisu art. 68 ust. 1 pkt 3 nie dotyczył osób które stały się całkowicie niezdolne do pracy i do samodzielnej egzystencji, po upływie okresów w nim wskazanych, to prawo do renty rodzinnej miałyby każdy, kto stał się niezdolny do pracy oraz samodzielnej egzystencji, jeśli tylko jedno z jego rodziców miało przed śmiercią ustalone prawo do renty lub emerytury lub też spełniało warunki do otrzymania jednego z tych świadczeń, gdyż każdy człowiek jest czyjś dzieckiem (własnym, przysposobionym lub dzieckiem drugiego małżonka). Przedstawiając wywód mający uzasadnić tę wykładnię, autor kasacji dokonał manipulacji tekstu omawianego przepisu przedstawiając sztywno zdania i stawiając łącznik „lub” w innym miejscu, zmieniając tym samym treść przepisu. Takiej „metody” wykładni językowej Sąd Najwyższy nie akceptuje.

Podkreślić jeszcze można, że zaprezentowany w kasacji pogląd jest ewidentnie sprzeczny z przyjętą w ustawie o FUS konstrukcją renty rodzinnej, jako świadczenia pochodnego. Stosownie do art. 70 ust. 2 i art. 71 pkt 2 tej ustawy, jeśli przesłanką nabycia prawa do renty rodzinnej, zarówno przez małżonka (wdowę, wdowca), jak i rodziców, jest niezdolność do pracy, to ich prawo do renty powstaje

tylko wówczas, gdy ta niezdolność powstała w odpowiednim przedziale czasowym, określonym w tych przepisach. Nie ma żadnych przesłanek, ani prawnych ani aksjomatycznych, by sądzić, że ustawodawca odstąpił od powiązania prawa do renty z okresem powstania tej niezdolności w stosunku do dzieci, które po ukończeniu 16 (względnie 25 lat) życia stały się niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji. Pobieranie renty rodzinnej przez osoby, które stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji po okresach wskazanych w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy o FUS, a więc „niezależnie od tego, w jakim okresie one powstały”, byłoby patologią społeczną, dlatego jest oczywiste, że racjonalny ustawodawca omawiany pkt 3 tego przepisu skonstruował nie tylko poprawnie gramatycznie, ale i celowo.

Skład orzekający zauważa też, że powołanie się w kasacji na rozbieżność w orzecznictwie sądów apelacyjnych z uwagi na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 lutego 2002 r., III AUa 1750/00, jest nietrafne. Przede wszystkim, z nader skąpego uzasadnienia tego wyroku w żaden sposób nie wynikają motywy jego tezy, że „istnienie całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji daje uprawnienie do renty rodzinnej niezależnie od tego, w jakim okresie one powstały”. Nadto, teza ta nie przystaje do okoliczności faktycznych sprawy, ponieważ przedmiotem sporu było w niej - jak wynika z uzasadnienia wyroku - to, czy prawo do renty rodzinnej przysługuje dwóm osobom - wdowie oraz córce, która – bezspornie - stała się całkowicie niezdolną do pracy przed ukończeniem 16 lat życia, czy tylko wdowie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy nie znalazł argumentów usprawiedliwiających kasację i na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====